

FARKAS LÁSZLÓ nyá. mk. alezredes,
egyetemi tanársegéd, doktorandusz

ÍRÁSANALITIKA, MINT AZ EMBER MEGISMERÉSÉNEK MÓDSZERE

Az írásanalitika az írás különféle, önálló és összefüggő dimenzióival foglalkozik. Ezek alapján vizsgálja az írás keletkezésének korszakához köthető időbeliségét, földrajzi térbeliségét, az ember történelmének, kultúrájának társadalom-földrajzi folyamatait, az írófelületet, az íróeszközt jellemző sajátosságait és a készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetületeket. Az írásanalitika földrajzi, *katonaföldrajzi* kapcsolódási pontja a *nyelv*, hiszen az írás a nyelv megjelenési formája, mondanivalónk rögzítése látható jelekkel, időbeli és földrajzi távolságok áthidalására és sok más célból. Magyarországon ma még annyira nem népszerű az írásanalitika és elég keveset is tudnak róla az emberek. Még nincs képzett írásanalitikus, viszont terv szerint 2010 tavaszán fejezi be tanulmányait az első írásanalitikusi *tancsoport* a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, akik között megtalálhatjuk a néhány kezdő szakember mellett az ország legjobb és legismertebb írásszakértőit, grafológusait is.

The script is the most adequate idiosyncrasy of the human being so researches regarding that show more dimensions. The dawn of the script has temporality, geographical locality; psychic, anatomical and genetic projections and characteristics of the writing-case and plane. Those well-known disciplines like palaeography, graphology, script identification, script geography and script analysis study the writing. Thereinafter the script analysis - which is a specialized postgraduate course in the *Miklós Zrínyi National Defense University* since 2008 - has the main role.

Ismertetöm az írásanalitikával foglalkozik, az alábbi gondolatok mentén: *I. Az írás funkciója, fogalomrendszere, tudományos meghatározása; II. Az írások osztályozása; III. Az írásanalitika definíciója és rendszerszemlélete; IV. Az írás földrajzi, katonaföldrajzi aspektusai; V. Az írás történetiségének magyar vonatkozásai; VI. Az írásanalitika szükségessége és VII. Az írásanalitika gyakorlati haszna: általánosságban és a humán munkában felhasználható ismeretek; VIII. Összefoglalás; IX. ZMNE tájékoztató. (L. az utolsó oldalon)*

I. Az írás funkciója, fogalomrendszere, tudományos meghatározása

Az írásról nagyon sokan, sokféle megközelítéssel és profillal hajtottak már végre különböző kutatásokat. Az írás különféle, önálló és összefüggő dimenziókkal rendelkezik. Keletkezésének van korszakhoz köthető időbelisége, földrajzi térbelisége, készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetülete és az írófelületet, íróeszközt jellemző sajátosságai.

Az írás funkciója

Az írás funkciója általában a közlés, amelynek sajátosságai a földrajzi tér és a történeti idő meghatározhatósága és a kulturális közlés reprodukálhatósága. Az írás másik funkciója szerint alkalmas az ember megismerésére, egészségi állapotának felmérésére az írásalkotás módja és az írás morfológiája alapján.

Az írás fogalomrendszere, tudományos meghatározása

Többféle megfogalmazás létezik a szakemberek és az „érdeklődők” körében. Ezekből a fogalmakból önkényesen kiemelek néhányat:

– Az írás egy *tudatos automatizált tevékenység*, amely szándékosan kialakított, bonyolult készség (2). Az írás nem más, mint a gondolat megörökítése grafikus eszközökkel.

– *Az írás a nyelv megjelenési formája, mondanivalónk rögzítése látható jelekkel, időbeli és földrajzi távolságok áthidalására és sok más célból.* (16)

– Írásnak nevezzük az írásjelek, például betűk *rögzítését*, lejegyzését valamilyen hordozón, olyan céllal, hogy azokból a későbbiekben értelmezhető szöveget hozzunk létre. Az írás gondolatok, fogalmak kódolása, melynek fordított művelete az olvasás.

– Az írás, mint alkotó tevékenység a közlés egyik formája alapvetően *fogalmazást*, illetve *kreatív írást* jelent. (9)

– *Gyakran írásnak nevezik még a nagyobb irodalmi művek létrehozásának mesterségét.* Ez az eredeti jelentés kiterjesztése, amely így a hosszabb szövegek írását is magába foglalja. Érdekes módon, ha ezt írógéppel vagy szövegszerkesztővel végezzük, azt mint fizikai tevékenységet gépelésnek nevezik, míg a betűk, szavak és mondatok létrehozásában szereplő szellemi tevékenységet írásnak. Ebben az értelemben az írás a narratíva, a szépirodalom, a fikció, a versek és a levelek, továbbá egyéb írásművek (szkriptumok) előállítására vonatkozik. (10)

– Az esetek többségében az írás a létrejövő szöveg későbbi elolvasása céljából történik, főként más emberek által. Kivétel lehet ez alól, például a napló vagy a szabad írás (free writing). A levelek között megkülönböztetnek fiktív és misszilis levelet attól függően, hogy ténylegesen elküldésre szánják-e. (10)

– *Az emberi szellem fejlődésének két leghatalmasabb mozgatója a beszéd és az írás.* De a legfőbb rögzítő és továbbörökítő mégis az írás.

– *Az írás a gondolat rögzítése jelekkel.* Ez egy általános meghatározás, amelybe beleférnek a preírások, például a közlekedési táblák, vagy a vallások jelei is. Egy lehetséges szűkebb meghatározás lehetne, hogy "az írás a beszéd rögzítése jelekkel" - viszont ez csak a fonetikus írásokra lenne használható. A különbség megértése lényeges lenne, mert az írástörténészek rendre „kudarcot vallanak” azon, hogy a preírások szerepét képtelenek figyelembe venni. (12)

– Az írás, mint Allport állítja, *"kikristályosodott, megdermedt gesztus"*, akaratom, vágyam, szándékaim pecsétjét rányomom a valóság viaszára. Jelet, nyomot hagyok, amelyben megjelenek önmagam is, bár az író az írásban éppúgy metajelenség, ahogyan a beszédben a kifejező személy mögötte, mégis benne van az expresszióban.

J. Gelb írástörténész szerint írástudomány nincs is, mert az íráslelékek leírása és leltározása, a nagy elméleti és gyakorlati kérdések kikerülése mellett, még nem tudomány. A magyar írástörténet különleges tanulságokkal szolgálhatna, amelyeket azonban az akadémikus „tudomány” eddig nem tárt s nem is használt fel.

I. Az írások osztályozása (10)

A szakma nagyon sokféle megközelítéséből megemlítem a földrajzi területek, a történelmi korszakok, etnikumok alapján történő osztályozás mellett az alábbiakat (10):

A gondolatjelölés jellege szerint lehetnek: nyelvtől független gondolatrögzítő rendszerek, és a nyelvet rögzítő fonetikus írások. A nyelvtől jobbra függetlenek a szimbólumok, a preírások és a képírások. A fonetikus írások közé tartozik a szóírás, a szótagírás, a mássalhangzós írás és a valódi betűírás.

Az írástechnológia szerint: rótt, ecsettel festett, tollal írt, kőbe vésett, agyagba pecsételt, nyomtatott, karcolt, aranyból formált, ezüstbe vésett.

A jelek grafikai összetettsége szerint: (egyedi) jel, ligatúra, jelmontázs, szembőlnézeti világmodell, felülnézeti világmodell, térbeli világmodell, mozgó világmodell.

A grafikai formavilág jellege szerint: lineáris és képszerű.

Az írás iránya szerint: balról jobbra, jobbról balra, bustrofedon, fentről lefelé, az óramutató járása szerint, csigavonalban.

II. Az írásanalitika definíciója és rendszerszemlélete (1)

Többen felteszik a kérdést, hogy tulajdonképpen mi az írásanalitika? Mi a különbség és azonosság az írásanalitika és a grafológia között? Milyen profilban és elmélet mentén lehet használni az írásanalitikát? Az írásnak van-e tudománya, létezik-e az írástudomány? Mielőtt még részleteznénk a feltett kérdések mögött rejlő és talán vitát kiváltó válaszokat, célszerű néhány alapfogalmat rögzíteni, hogy mindannyian ugyanarra gondoljunk, mikor az írásanalitikáról beszélünk.

Az írásanalitika definíciója, funkciója, tárgya

Az írásanalitika egy *komplex* fogalom, hisz átöleli mindazon tudományterületeket, amelyek az írással, illetve annak elemzésével foglalkozik. Az írásanalitika nem csak az embert, mint a produkáló elemet veszi górcső alá, hanem az emberi produktumot, mint a kész terméket is.

Az írásanalitika funkcióját tekintve önállóan még nem jelent meg, viszont megítélésem szerint részelemeiben szorosan kapcsolódik egyes társadalom- és természettudományi részterülethez.

Mindezek alapján *funkciója* kettős lehet: -egyrészt az íráskép állandó változása révén híven leképezi egy adott kor arculatát és különböző jellemzőit; - másrészt a sztenderdizált íráselemektől egyedivé válik, és lehetőséget ad az adott személyiség megismerésére.

Az írásanalitika *tárgya* maga az írás. Az írásanalitika az írás különféle, önálló és összefüggő dimenzióival foglalkozik. Ezek alapján vizsgálja az írás keletkezésének korszakához köthető időbeliségét, földrajzi térbeliségét, az ember történelmének, kultúrájának társadalom-földrajzi folyamatait, az írófelületet, az íróeszközt jellemző sajátosságait és a készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai” vetületeket. A felsorolás komplex, de nem teljes.

Az írásanalitika rendszerelmélete, tudomány-rendszertani helye

Az írásanalitika még keresi tudomány-rendszertani helyét, szerepét. Maga a fogalom is újszerű, a szakmai, és a közéletben 2001-ben jelent meg első alkalommal. A ZMNE Szenátusa először akkor fogadta el különálló és oktatható szakként, majd kisebb szünet után 2007-ben sikerült képzési regisztrálása, és az oktatás beindítása. A tervek szerint az első végzős csoport 2010-ben fogja megkapni írásanalitikából egyetemi, illetve főiskolai szintű diplomáját.

– Megítélésem szerint *az írásanalitikának több, fontosabb „társtudománya” lehet.*

– A már elfogadott *kulturális földrajz* eredetileg az emberi kultúra földrajzi, természeti környezetre gyakorolt hatásaival foglalkozik.(6) A térbeliség ábrázolása mellett egyre fontosabb a kultúra földrajzi környezetre való hatásainak elemzése, vizsgálata. Mindezeket az írás, íráskép projektálja az emberi elme számára.

– Az írásanalitika másik fontos „társtudománya” az *íráskép-földrajz*, amely még „tudományos” elfogadás előtt áll. Az íráskép-földrajz véleményem szerint egységes tudományterületnek tekinthető, viszont belső szerkezete tagolt, sokrétű

kutatási irányzatai között találhatunk kulturális, egészségügyi, írástörténeti és írápszichológiai vonatkozásúakat. Ez a megközelítés az íráskép-földrajz multidiszciplináris és interdiszciplináris jellegére utal, illetve az írás formai és tartalmi diszpozíciója miatt határtudományi jellegét adja.

– Az írásanalitika része lehet az *ÍráSzemészet*[®] is, amely kutatása révén tudományos eredményt mutathat fel a magyar népesség szemészeti állapotára vonatkozóan, illetve földrajzi jellegzetességeire is.

– Nem elhanyagolható társtudomány a *szociálgeográfia*, ami kiegészítő információkat szolgáltat az ember körülményeire.

– Az írásanalitikában nagyon fontos szerepet tölt be a *paleográfia*, hisz az írások történetének kutatása behatárolja földrajzi, területi elhelyezkedését.

– Az íráskép-földrajz rokontudományai közül ki kell emelni az írásképhez kapcsolódó *írápszichológiát*, ami az írás formai és tartalmi komplexitásában megjeleníti az írásazonosítást és a grafológiát.

Az alábbi ábra bemutatja azokat a kutatási irányzatokat, területeket, amelyek az írásanalitika által tanulmányozott kérdések egy részét átfedik.

<i>ÍRÁSANALITIKA-i kutatási területek</i>	
<i>társadalomtudományi</i>	<i>természettudományi</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ a kultúra hatása az írásképre ○ íráskép-földrajzi meghatározók ○ szociokulturális háttér ○ az írásfejlődés történelmi folyamata ○ paleográfiai szerepek 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ÍráSzemészet-i[®] vetületek ▪ az írápszichológia fontossága ▪ rezonometriai vonatkozások ▪ az evolúciós pszichológia hatása ▪ az írásforma analízise és szintézise

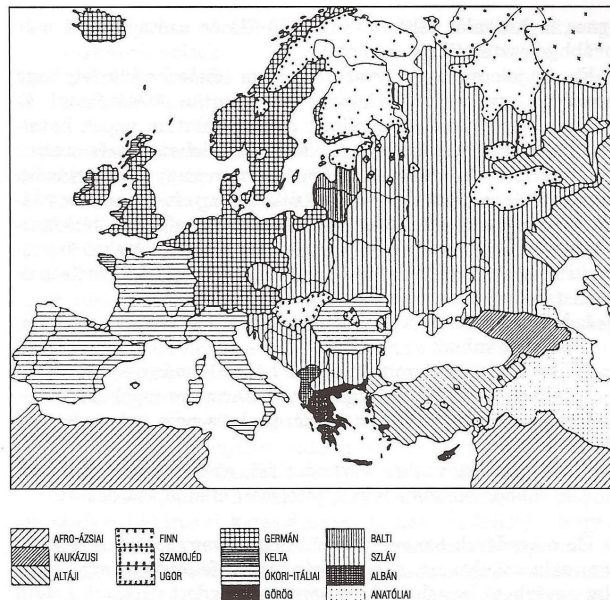
1. ábra. Az írásanalitika belső szerkezete, kutatási területek (szerk. Farkas L.)

A felsorolásból magyarázatra szorul az *evolúciós pszichológia*, amely kimondja, hogy az ember biológiai öröksége hogyan mutatkozik meg az írásképben, és erre hogy hat az adott korszak és földrajzi környezet. Másik magyarázat az *íráskép-földrajzhoz* kapcsolódik, mely elméleti alapját az *ÍráSzemészeti*[®] kutatás eredménye képezte. Fontos kutatási szempont volt, hogy egy adott korszakhoz, életkorhoz, földrajzi diszpozícióhoz köthető írásképben tudományos alapossággal kimutathatók-és megtalálhatók-e a térbeliség jelei és azok az elemek és sajátosságok, amelyek egyes betegségeket, esetünkben a szemészeti állapotot determinálják. Végezetül, de nem utolsó sorban határterületként meg kell említeni az írásforma analízisét és szintézisét, amely határ- és segédtudományként a *grafológia* hatáskörébe tartozik.

III. Az írás földrajzi, katonaföldrajzi aspektusai (8)

E kérdés megválaszolásánál kerestem azt a kapcsolódási pontot, amelynek földrajzi, *katonaföldrajzi* vetülete lehet. Megítélésem szerint ez a terület a NYELV, hiszen *az írás a nyelv megjelenési formája, mondanivalónk rögzítése látható jelekkel, időbeli és földrajzi távolságok áthidalására* és sok más célból. (Az írás fogalomrendszeréből.)

A történészek exponált figyelmet szentelnek a nyelv kialakulásának, fejlődésének kutatására. Ebből az óriási ismerethalmazból kiemelem a nyelv, s ezen belül az európai nyelv földrajzi kialakulásának egy téziséát Grover S. Krantz

2. ábra. A mai Európa nyelvi térképe (szerk. Grover S. Krantz)

munkássága nyomán. Érdeemes egy pillantást vetni a 2. ábrára, amely a mai európai nyelvi térképét mutatja.

A nyelvcsalád-eloszlások a II. világháborút megelőző időszakot mutatják. Sok határ leegyszerűsítve, néhány kis nyelvszigettel lett egyesítve és megnövelve, hogy ez által is feltűnőbb legyen. Felvetődhet a kérdés, hogy az írás törzsfájának és a nyelvek mai eloszlásának az állapotát, kialakulását mi befolyásolhatta?

Újkőkori kezdetek

Egy megállapítás szerint a népek és nyelveik általában nem mozognak. Minden nép arra törekszik, hogy mindaddig saját területén lakjon, amíg valamilyen kényszerítő erő nyomást nem gyakorol rá, hogy helyét – vagy etnikai azonosságát – megváltoztassa. Legkiemelkedőbb lehetett a mezőgazdaság

kezdeti megjelenése, ami olyan erővel ment végig a kontinensen, hogy az őshonos népek alig tudták befogadni. Európa nyelvi fejlődésének rekonstruálásakor az ember kevés ilyen „újítással” találkozik, mely az etnikai határokat ily módon mozdította volna el. Ez az újkőkori forradalom olyan, hogy majdnem teljes népcserét okozhatott, amely minden ezt követő nyelvészeti esemény tényleges alapvonalának tekinthető.

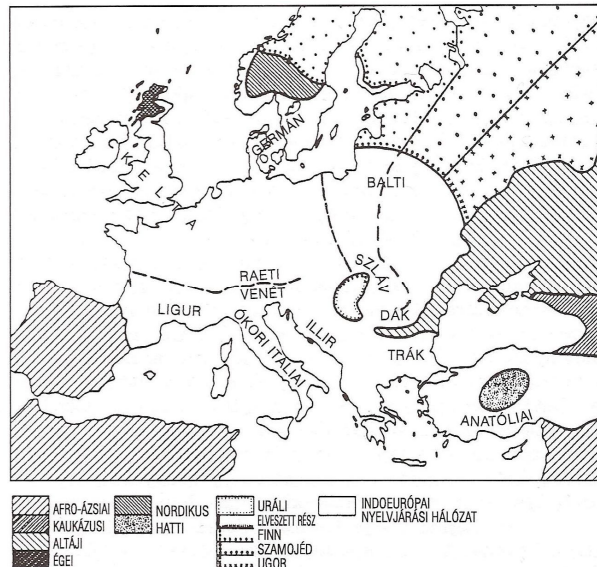
Európa történelmi atlaszára tekintve láthatjuk, milyen kicsi a kapcsolat azokban az időkben a népek politikai egységei és ismert nyelvi határai között. Történelmileg hatásos mozgalmak és hódítások ugyan nagy befolyással voltak a történelmet írók felfogására, de többnyire semmi hatást nem tettek az alapnépességre és nyelvükre. A legnyilvánvalóbb feltevés az, hogy a mezőgazdaság térhódítása jelenti egyben az indoeurópai nyelvek bekerülését is a kontinensre.

Az indoeurópai nyelvek kezdeti elterjedését csak az első újkőkori gazdálkodók hajthatták végre. Egész egyszerűen a modern ember (*Homo sapiens*) megjelenése óta nem volt más kulturális befolyás, mely ekkora nyelvelterjedéshez kellő erővel és kitartással rendelkezett volna.

Az indoeurópaiak származási helye eszerint Dél-Anatólia területén lenne. Az indoeurópaiaknak akadálytalan bejutásuk lehetett keletre, a mai Irán egész területére és az indiai szubkontinensre. Elkerülhetetlennek látszik, hogy az ottani első földműveseket velük azonosítsuk. Ennek megfelelően a Harappa-kultúra írása az indoeurópai korai alakja kell, hogy legyen. Semmi közvetlen bizonyíték nincs arra, hogy e nyelvet a Kr. e. 1800 körüli invázió vitte be Indiába. Az ind írások rövid mezopotámiai megjelenése Kr. e. 1800-ban inkább egy kései katonai betörést képviselhet, mint e nép Indiába vezető útján készült feljegyzését.

A nyelvelkülönülést vizsgálva megállapítható, hogy a nyelvjárási hálózatok valójában törzsi nyelvközösségek hálózatai, melyek kölcsönösen érthetőek a közvetlen szomszédságban, de a távolság függvényében sokkal eltérőbbek. A tipikusan 500 fős vadásztribuszok $0,1 \text{ fő/km}^2$ népsűrűséggel átlagosan 5000 km^2 -es, 80 km átmérőjű területet foglalnának el. 400 km távolságot figyelembe véve elvileg öt törzsi határt kereszteznek és így az öt nyelvjárási egység egymást erősítő hatása egy kiforrott nyelvjárási hálózatban kialakuló, eltérő nyelv. 800 km-en és tíz távoli nyelvjárásnál a közvetlen összehasonlításból az észrevehető rokonság nem nyilvánvaló, hacsak a közbeeső egyezéseket figyelembe nem vesszük. *Ezt érdemes megfontolni!*

Ahogy a népsűrűség az állattenyésztőknél és még inkább a földműveseknél növekszik, az 500 fős törzsi egység által elfoglalt terület szükségszerűen csökken. Ez csökkentené a földrajzi távolságot a hálózaton belüli nem érthető és össze nem függő nyelvjárások között. A földműves népeknek megvan az a képességük, hogy kedvezőtlen körülmények között elhagyják hazájukat, míg a vadászok ezt nem tehetik meg. A gazdálkodók magukkal tudják vinni utolsó betakarított termésüket. Arról is jobban értesülhetnek, hogy hol találhatnak

3. ábra. Nyelvi térkép az „első stabilizáció” idején (szerk. Grover S. Krantz)

megfelelő környezetet. Még fontosabb képességük az, ahogy nagy számban, összetömörülve átjutnak egy keskeny területen. Ez bármilyen ellenállás esetén azonnali katonai fölényt biztosíthat számukra. Természetesen, amint letelepednek egy új területen, a helyi lakosokkal megegyező arányban kell szétszóródniuk, és ezzel elveszítik ideiglenes előnyeiket. A 3. ábra már azt mutatja, hogy Kr. e. 3000 körül milyen nyelvcsaládok alakultak ki Európában?

Röviddel Kr. e. 3000 után Európában hét nyelvcsalád volt az itt mutatott eloszlással. Dél-keleten ezt a stabilitást már 4000 évvel korábban elérték. Más helyeken égei nyelveknek kellett fennmaradniuk, különösen Itáliában és a ligur területen. Mezolitikus nyelvek is fenn kellett maradjanak a Németalföldön és a Pó-völgyében.

Az első stabilitás alatti Európa-térkép számos nagyon eltérő nyelvet mutat, melyek nagyrészt körülveszik az indoeurópai betolakodók folytonos nyelvjárási hálózatát. A nyelvjárási hálózat - mint önálló egység - továbbfejlődött, vagy változott az idők során, tekintet nélkül lassan növekvő belső sokféleségére. A

történelmi fejlődésben ezt követően a népe sségek keveredése volt a jellemző. Megfigyelhető az európai-anatóliai, a kaukázusi-mongoloid keveredés.

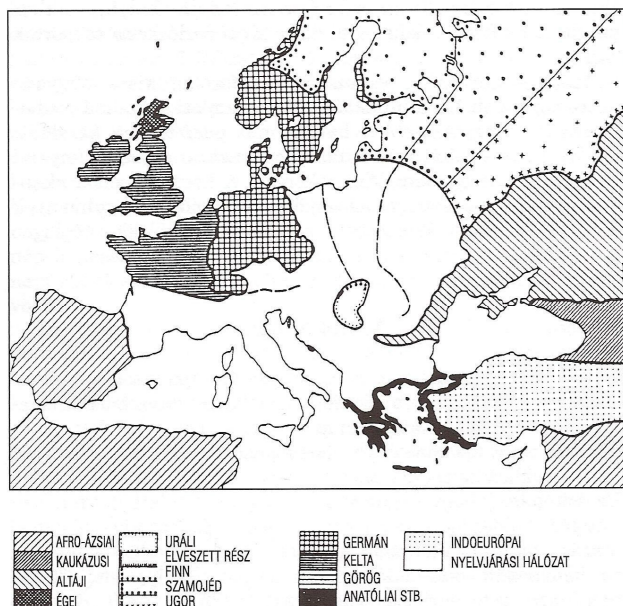
Germán költözködés

Az indoeurópai nyelvjárási hálózatban - legalábbis Európában - az első jelentős szakadást a germánok Skandináviából történő kiterjeszkedése okozta. Ez, valamint néhány más esemény, olyan változási folyamatot indított el, mely a következő 2000 év során teljesen feldarabolta és átrendezte az európai nyelvi képet. Biztonsággal feltételezhető, hogy a Skandináviából történt tömeges kivándorlás és a folytatódó, a folyón felfelé haladó letelepedés alapján ez a nép a keltakénál nagyobb fokú együttműködést és összehangoltságot tudhatott a magáénak. Végül egyszerű tény, hogy ezek az északiak általában magasabbak és erősebbek voltak kelta ellenfeleiknél. A kézi fegyverekkel vívott harcban ez tekintélyes előny az egyik oldalon, ha egyébként minden más meg is egyezik. A klasszikus írók gyakran feljegyezték a kelták és a még kisebb mediterrániak közötti különböző testméret hatásait. A valódi testméret a világ e részén a földrajzi szélesség szerint szabályosan változik.

A német nyelv végül is sokkal közelebbi rokonságban van az ősi svédde l, mint a dánnal.

Sok történelem előtti rekonstrukció szerint kb. Kr. e. 800-ban kezdődött a kelta népek nagy terjeszkedése. Ez azon a feltételezésen alapul, hogy közép-európai hazájukban a vasfeldolgozás miatt jelentős lett katonai és kereskedelmi erejük. Az idők során a kelta szétszóródás látszólag kissé nagyobb népességet ölelt fel, mint az őket kiűző eredeti skandináv behatolás, nem hagytak többet hátra, mint pusztulásuk közvetett nyelvi bizonyítékát.

A germán vándorlás e fázisa végén Európában a nyelvi eloszlások valamelyest átnyúlnak azokba a változásokba, melyeket a következő fontos esemény, a római birodalom létrejötte, vezetett be. A kontinensre irányuló germán terjeszkedés erős határt képezett a többi indoeurópai nyelvjárással szemben, szabad nyelvi áramlást engedve azoknak. A germán vándorlás a nyugati keltákat is elvágta nyelvjárási láncuktól és elindította szabad sodródásukat. A görög terjeszkedés hasonló mintát követett, leszakítva az anatóliaiakat és saját magukat, hogy szabadon sodródhassanak. A 4. ábra szerint minden más terület változatlan maradt.

4. ábra. Nyelvi térkép Kr.u. 1. évben (szerk. Grover S. Krantz)

Három évszázadon keresztül a görög volt a Földközi-tenger keleti részének társadalmilag uralkodó nyelve, melyet az Égei-tenger körül, egészen a Balkán-félszigetig több nép vett át. A görög terjeszkedés arra is szolgált, hogy az eredeti indoeurópai hálózatot ázsiai és európai részre válassza és a két részt szabadon engedje, hogy egymástól függetlenül sodródjanak. Világos, hogy ekkor vált nyelvileg függetlenné a görög a többi indoeurópai nyelvtől. Természetesen a Lineáris B írás görög nyelve eltért az ezer évvel korábbi, írott hettitától, de nem lehet elvetni azt a lehetőséget, hogy ebben az időben nyelvjárások láncolata kötötte össze az írni-olvasni nem tudó népeket.

Latinosodás

A Római Birodalomban a behódolt népeket két kategóriába sorolhatjuk. A keleti terület legnagyobb része a rómaival megegyező, vagy annál magasabb civilizációval rendelkezett. E területeken a római hódítás főként azt jelentette, hogy az államot lefejezték, de a kereskedelmi, a jogi és más intézményeket – helybeli személyek vezetése alatt – nagyrészt érintetlenül hagyták.

A birodalom területének felén mindezekben az új szervezetekben a latin volt az érintkezés nyelve. A nyelvi átalakulás bizonyára nem fejeződött be Róma bukásával, sőt annyira előrehaladt, hogy a túlélő helybéliek végül alkalmazkodtak a legbefolyásosabb nyelvhez. A nyugati birodalom bizonyos részei ellenálltak a latinositásnak. Jól ismert például, hogy Spanyolország észak-középső partja baszk nyelvű maradt.

Nyugat-Európában a latin fedi le a nagyobb területet, ami már megkezdte saját nyelvjárási hálózatának kialakítását. A német egy másik nagy területet fed

le északon, Németországtól Skandinávia nagy részén át. A német és az ókori itáliai nyelv most hosszú, közös határon osztozik az Alpoktól az Északi-tengerig, s e határ mentén más nyelvek folyamatosan kettejük áldozatául esnek. A kelta nyelv Bretagne-ban és a Brit-szigeteken maradt fenn, magában Angliában tán a latinnal együtt.

Szláv terjeszkedés

A latinosság után Európa nyelvi képét nem lehet teljesen elválasztani a szláv terjeszkedés elkövetkező jelenségétől. A római hatalom elapadásának kezdetével közel egy időben Kelet-Európában új etnikai mozgás indult. Ez a szláv nyelvű népek terjeszkedése volt, melyet a legtöbb szakember – időben és térben – kb. Kr. u. 200-ra, és valahová a Kárpátok középső térségébe vezet vissza. A római hatással ellentétben ez az esemény nem a magasabb civilizáción és nem is valamiféle különleges katonai teljesítményen alapult. *Meglepőnek tűnik, de a nehézeke megjelenése volt a fordulópont.*

A mai magyar nyelv kb. 40 km-rel terjed túl a síkságon északi és északkeleti irányba. Ez azt sugallja, hogy a nehézeke magyar területen belül fejlődött ki és azt, hogy az új földművesek is ezekbe az irányokba terjeszkedtek. Minthogy adva volt a fejlett földművelés újdonsága és a szláv határ közelsége, a magyarok ebbe az irányba nem építettek ki semmilyen jelentős népességi nyomást.

A magyarok – mint kezdő földművesek – még saját mélytalajú területükön tartózkodnak, miközben a szlávok az ekével gyorsabban haladnak a területről kifelé. A szláv előny megnövekedhet, amint nyugatabbra fordulnak az Alföld ívével párhuzamosan. Kb. 50 évvel az után, hogy a 200 km-t elérték, a szlávok beléptek a mélytalajú térség déli nyúlványába, s nyugat felé fordulva, kényelmesen megelőzték a magyarokat. Ettől kezdve a két csoport azonos előrehaladása azt eredményezi, hogy a szlávok átveszik a síkság déli részét és folytatják közvetlen nyugati előrenyomulásukat. Ez összhangban van a magyar és szláv nyelvterületek újabkori határaival.

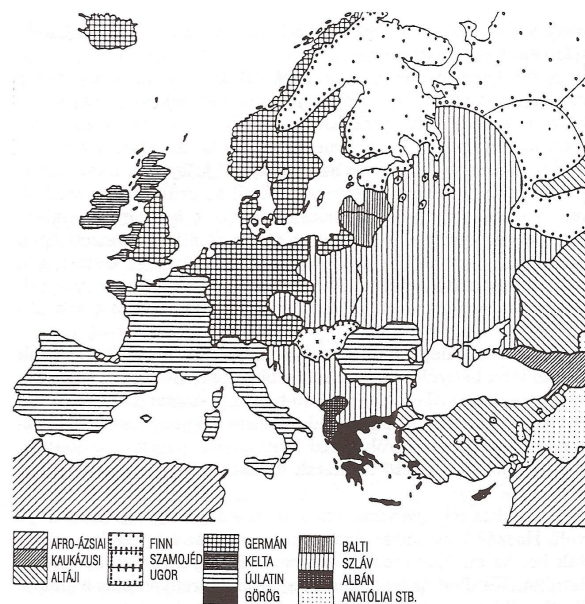
Térkép helyett érdemes megemlíteni, hogy 1100 körül a fő jellegzetesség a szláv robbanás volt nyugatra, délre és keletre. Más nyelvek a nehézeke használatával figyelemre méltó területeket veszítettek és nyertek. A pikt (történelmi források szerint) eltűnt és az afroázsiai nyelv újra meghódította Ibériát. Bizonyos „civilizált” visszaáramlások következtek be Görögországban, Romániában és Ausztria német megszállásában. A legnagyobb területet az uráli nyelv veszítette.

Végső korrekció

Ezt a korszakot a feudális rendszer, a háromnyomású földművelési módszer, a germán visszaáradás és török hódoltság jellemzi. Nyelvtörténet érdekességként lehet megemlíteni, hogy Ibériában a latinosítás folyamata korábban egy soknyelvű alsó réteget fedett le. Ezek közül különösen érdekes három nyelv északon. Észak-nyugaton egy 200 km-es négyzetet a kelták hódítottak meg, egy 500 km-es sávot a felső középrészen a baszkok birtokoltak és észak-keleten egy 200 km-es háromszögben helyezkedett el a ligur. Három különböző latin nyelvjárás jelentkezett: a galíciai (vagy gallego), a kasztíliai és a katalán ebben a sorrendben. Végül mindhárom önálló nyelvvé lett.

1500-ban Európa nyelvi térképe majdnem minden tekintetben elérte mai állapotát. A központi terület már 1330-ban megegyezett a mai eloszlással, mielőtt a „fekete halál” lesújtott.

A lényeges változások Ibéria újralatinosítása, a németek keleti előrehaladása és a szláv határ folytatódó keleti irányú mozgása volt Oroszországban. A térképen az utolsó török nyomulás látható a kaukázusi nyelv feltételezett északi eltolódásával. Az anatóliai nyelvcsoporttól itt nem lett megkülönböztetve az újabb keleti perzsa betörést. Európában a német, az ókori itáliai és a szláv nyelv uralkodik. A többi indoeurópai nyelvcsoport a görög, az albán, a balti és a kelta volt.

5. ábra. Nyelvi térkép 1500-ban (szerk. Grover S. Krantz)

Az európai nyelvek földrajzi alakulásának egész története csupán a következő öt fő lépésből áll: a kezdeti újkőkori megszállás, a germán vándorlás, a római birodalom, a szláv terjeszkedés és a feudális átalakítás. Három ezek közül technológiai változáson, egy éghajlati ingadozáson és egy a társadalmi tényezők elterjedésén alapul.

IV. Az írás történetiségének magyar vonatkozásai (13)

A történeti hűség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a mindenkori hatalom érdekének megfelelően a székely rovásírás és általában a magyar jelkincs írástörténeti jelentőségét félremagyarázták, elhallgatták és alábecsülték. Ennek köszönhetően a nemzetközi írástörténeti áttekintésekből a magyar adatok rendszerint hiányoznak, de a hazai érdeklődők jó része sem sejti, milyen írástörténeti értékekkel rendelkezünk. Nem kell messzire menni a példa keresésével, hisz a székely rovásírás kutatásának helyzete követhetetlen. Ezt a „misztikus”, különös írást bármiféle tudományos igényű bizonyítás nélkül és az ellentmondó adatok elhallgatásával az ótürk írás kései ágának, végső soron arameus eredetűnek minősítették. Ezt a nézetet 1990 óta a hivatásos kutatók sorra feladták. A székely rovásírás kutatása terén minden alapvető kérdés tisztázatlan, még azt sem lehet tudni, miért kell vele egyáltalán foglalkozni. Az akadémikus "tudomány" kihátrált a szakterületről s lehetőségünk van – a tudománytalanság vádja nélkül, hiszen e téren nincs másik tudományos álláspont – a józan eszünkre, a becsületünkre, a tudásunkra és a kíváncsiságunkra hallgatva megkísérelni a magyarság valódi kultúrtörténetének felvázolását.

A Homo sapiens kb. 100 ezer éve vándorolt át Afrikából a Közel-Keletre. Innen kb. 50 ezer éve indult tovább Európába, Ázsiába és Amerikába. A régészek az eddig ismert első jelkészletet Kelet-Afrikában találták, a kora 60-70 000 év. Okunk van annak feltételezésére, hogy a Közel-keletről szétvándorló népek mindegyike ismerte az írást, ezért az eurázsiai és amerikai ősíráásokat genetikusan kapcsolhatjuk össze egymással.

Több olyan mitológiai, nyelvi és jelpárhuzam létezik ugyanis, amelyek egymástól nagy időbeli és földrajzi távolságra lévő rendszerekben bukkannak fel. Közéjük tartozik néhány eurázsiai-amerikai jelmegfelelés is, amely az írás kőkorszaki kezdeteit bizonyítja, ha ezek a jelkészletek genetikusan összefüggenek. E genetikusan kapcsolatot az alábbiakban egy székely jellel olvasható anaszazi felirat segítségével illusztrálom, amit a *6. ábra* mutat. Ez a rövid felirat az emberiség s egyúttal a magyarság legkorábbi, ismert, másolatokban fennmaradt írás- és nyelvemléke.

6. ábra. Anaszazi korsó és feliratai

V. Az írásanalitika szükségessége

A kézírásvizsgálat technikai szintjét középfokú állami szakmaként 1995-ben, felsőfokú szinten 2003-ban ismerték el. Az ezen a területen működő szakemberek –lévén igen eltérő indíttatásúak– az írástudományt interdiszciplináris módon közelítik meg és olyan speciális leíró nyelvezetet és eszköztárat alakítottak ki, amely megismerése nélkül ez az igen nagy hagyományokkal rendelkező terület nem tanulmányozható szakszerűen.

Az elmúlt időszakban a társadalom részéről hatalmas mértékben megnőtt az igény a szakképzett, magas színvonalon, korszerű tudásanyag alapján végzett íráselemzések iránt. A megalapított képzés szükségessége egyik oldalról belső szakmai követelményekből, másik oldalról az írásanalitikussal szemben támasztott jogszabályi, szakmai előírásokból következett.

A hazai felsőoktatási rendszerben sem a polgári, sem a katonai- vagy a rendvédelmi területen nem volt olyan ténylegesen folyó írásanalitikusi irányultságú képzés, amellyel érdemben elvégezhető az összehasonlítás.

A külföldi/nemzetközi sajátosságok direkt átvétele nem járható út, mivel nincs minden vonatkozásban követendő modell, azonnal és teljes körűen adaptálható megoldás. Ugyanakkor az egyetemi szakirányú továbbképzéshez hasonlóan minden mértékadó külföldi szakmai képzésben –ami többségében és általánosságban szintén magániskolai- kiemelt hangsúlyt kap a helyi sajátosságokhoz, a nemzeti értékekhez és normákhoz való képességek elsajátítása.

A ZMNE-én folyó oktatás célja olyan szakemberek képzése, akik korszerű szakmaspecifikus ismeretek felhasználásával képesek az írásanalitikusi szakterületet megkövetelő munkakörükhöz tartozó követelmények és feladatok eredményes teljesítésére, alkalmasak a szakmai elmélet és módszertan fejlesztésére, a szakmai kultúra és értékrend továbbadására, tanulmányaik terv szerinti PhD képzés keretében való folytatására.

VI. Az írásanalitika gyakorlati haszna. Általánosságban és a humán munkában felhasználható ismeretek (1)

Az írásból *általánosságban* az alábbiakat lehet megállapítani:

- a személyiség megismerése- *az írás determinálja készítőjét, ezért adekvát módon megközelíthető az író személy tulajdonságai;*
- a magatartás ellenőrzése- *figyelemmel lehet kísérni az általános magatartási normához igazodó és attól eltérő reakciók tartalmát, egy meghatározott időn belüli állapot változását;*
- a magatartás irányának, vonalának meghatározása- *egy szituációhoz köthető viselkedési, magatartási irány és az eredmény várható kimenetelének modellezése;*
- egy tevékenységet elősegítő módszer (pl. tárgyalásra való felkészülés, vagy egy konkrét feladatra való kondicionálás);
- az alany manipulálhatóságának megismerése- *az író személy mennyire képes a szerepjátszásra, egy álarc felvételére, személyiségében milyen módon, mértékben és formában van jelen a manipulálhatóság;*
- "polygráf"-jellegű és tartalmú műszeres hazugságvizsgálat- *az alany írásában, inkriminált esethez köthető válaszaiban jelenlévő hazugságjelek felderítése.*

Felhasználási lehetőségek *a humán munkában*: felvételnél; pályázatok elbírálásánál; vezetői kiválasztásnál; pályaalakalmasság megállapításánál; teamépítés tervezésénél és misszióra való alkalmasság eldöntésénél.

A személyiség és az írás (néhány gondolat az összefüggésekről).

Ha egy kézírást látunk magunk előtt, elképzeléseink, asszociációink lesznek az írójáról. Egy parancsnoknak, egy humán vezetőnek fontos lenne tudni az írásformák jelentéseit. Fontos szerepet játszik ebben a kauzális gondolkodás. Arra kellene törekedni, hogy megértsük, bizonyos vonásai az írásnak miért utalnak bizonyos személyiségvonásokra.

Az embernek különböző magatartási problémáik lehetnek. Bizonyos magatartási problémák és konfliktusformák kellemetlenek lehetnek a különböző szituációkban, de a szakember segítségével ezek helyébe a fejlődés léphet. Azonban vannak a személyiségnek olyan megnyilvánulásai, amik tünetként foghatók fel és a fejlődés zavarára utalnak. Még egy nagy létszámú közösségben is figyelni kell minden tag lelki változásaira, ami egy vezető, parancsnok számára csaknem lehetetlen. Ezt a tényt az is megnehezíti, hogy egy parancsnok egyszerre több közegre figyel. Gyakran csak a deviáns viselkedésre figyelünk fel, ami már a személyiség legmélyebb rétegeit érintő pszichikai sérülés. Az agresszív, rendetlen ember zavarja a csoport munkáját. Még veszélyesebb az

ellenkező irányú deviancia: a csendes, visszahúzó ember, akire csak ritkán figyelnek. Meg kell jegyezni, hogy mindkét esetben lehet ugyanaz az ok: a félelem és a nyomás.

Az írás azt is meg tudja mutatni, hogy milyen az író személy beállítódása, milyen funkciók dominálnak nála, amelyek alapján az egyéni feladatokat is jobban meg lehet szabni. Az írás megmutatja, hogy az ember érzelmközpontú, vagy inkább racionális. Ha valaki temperamentumos, akkor számára természetesebb a heves reakciók és az akarat kinyilvánítása. A környezetnek több toleranciája lesz, ha közelebbről ismeri tagjának lelkét és megérti, milyen nagy érzelmi krízisek állhatnak a látszólagos nyugodtság mögött, vagy hogy milyen sérülékeny egy agresszív ember.

Célszerűnek tartom megemlíteni azokat a *személyi tulajdonságokat*, amelyeket nagy biztonsággal lehet az írásanalitika segítségével elemezni, illetve kategorizálni:

Alkalmazkodás, befolyásolhatóság, bizalmatlanság, bizonytalanság, fantázia, fecsegés, hazudozás, határozottság, idegesség, kapcsolatteremtés (képessége, nehézsége, a nehézség elfedése), kiszámíthatatlanság, kiismerhetetlenség, kitartás, logikus gondolkodás (hiánya), megbízhatóság, megfigyelőképesség, meggondoltság, memorizálás, okoskodás, óvatosság (hiánya), őszinteség (hiánya), titoktartás, titkolódzás, ügyesség, ügyetlenség, zárkózottság.

Az elemzés alapvetően az úgynevezett spontán módon keletkezett írásminta alapján készülhet, az alany tudtával, az etikai és jogi szabályok betartásával.

VIII. Összefoglalás

Az írásanalitika az ember szolgálatába állítja annak egyik produktumát, az ÍRÁS-t, minden dimenziójával együtt. Nem csak az írást készítő ember személyiségének felderítése a fontos, hanem az írásban rejlő és azt megtestesítő történelmi kor és földrajzi diszpozíció ismerete is. Természetesen ismernie kell a korszak kulturális és szociális hátterét, illetve a korra jellemző írástípust, mert ezek fontos szerepet játszanak az íráselemzésnél.

Magyarországon ma még annyira nem népszerű az írásanalitika és elég keveset is tudnak róla az emberek. Aki kedvet kapott arra, hogy bővebben

megismerkedjen az írásanalitikával, tanulmányozza a ZMNE tájékoztatóját, felhívását és kezdje meg tanulmányait!

Felhasznált irodalom

1. Az ismertető szakmai alapját a PTE BTK Neveléstudományi Intézetében 2005-ben készült Farkas László tanári szakdolgozata és PhD programjának témavázlata képezi.
 2. Ligeti Róbert: Az írástanulás pszichológiája. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.
 3. Varga Géza: A székely rovásírás eredete. Íráskutató Intézet, Budapest, 1998.
 4. Kéki István: Az írás története. Gondolat Zsebkönyvek, Budapest, 1975.
 5. Varga Csaba: Jel jel jel avagy az abc 30.000 éves története. Fríg Kiadó, Budapest, 2001.
 6. Trócsányi András: A kulturális földrajz alapjai. In: TÓTH J. (szerk), 2002.
 7. Általános társadalomföldrajz I. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 336. p.
 8. Grover S. Krantz Az európai nyelvek földrajzi kialakulása Ősi Örökségünk Alapítvány Budapest, 2000
 9. <http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr%C3%A1s> (Az írás kreativitása)
 10. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/muvtort/varkonyi/html/> (Várkonyi Nándor: Az írás és a könyv története)
 11. http://en.wikipedia.org/wiki/Grover_Krantz (Az európai nyelvek földrajzi kialakulása)
 12. http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/kmfil/KMKT/Benczik_book/2_1.htm (Az írás megszületésének előfeltételei, okai, céljai)
 13. <http://arpad.org/pages.php?&menuid=46> (A magyarok legrégebb és legértékesebb kincs)
 14. http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=24820 (Varga Géza: A székely rovásírás eredete)
 15. <http://iquax.extra.hu/grafoblog/01/01-a01-bagdy-tezisek.pdf> (prof. Dr. Bagdy Emőke: A pszichológia és a grafológia viszonya)
 16. <http://www.ngkszki.hu/seged/csej-lyesj/iras.htm> (Az írás nyelvi fogalma)
- A honlapok letöltésének ideje: 2009. 04. 10-05. 03.

IX. ZMNE tájékoztató

ÍRÁSANALITIKA

szakirányú továbbképzési szak FŐBB JELLEMZŐI

A szakirányú továbbképzés neve: *írásanalítika*

A részvétel feltételei

A jelentkezés feltétele

egyetemi, vagy főiskolai végzettség.

A képzés indításának feltétele

a képzés legalább 20 fő jelentkezése esetén indul.

Az oklevélben szereplő szakirányú végzettség

egyetemi szinten: okleveles írásanalitikus,

főiskolai szinten: írásanalitikus szaktanácsadó.

A képzés célja

A képzés során olyan szakemberek képzésére kerül sor, akik korszerű szakmaspecifikus ismeretek felhasználásával képesek az írásanalitikusi szakterületet megkövetelő munkakörükhöz tartozó követelmények és feladatok eredményes teljesítésére, szakmai tanácsadásra (főiskolai szint) és alkalmasak a szakmai elmélet és módszertan fejlesztésére, a szakmai kultúra és értékrend továbbadására, tanulmányaik terv szerinti PhD képzés keretében való folytatására (egyetemi szint).

Főbb tanulmányi területek

Alapismeretek és szakmai törzsanyag: alkalmazott pszichológia, személyiséglélektan, patopszichológia, írászavarok, kommunikáció, etikai, jogi ismeretek, protokoll, kriminálisztika, kutatómódszertan, nemzeti írásnormák, írás- és grafológiatörténet.

Speciális szakismeretek: írás- szerkezettan, -mérésztan, -jelentésztan, -elemzésztan, grafotechnika, alkalmazott grafológia, szakvéleménykészítés, ügyfélkezelési technikák, angol nyelvű szakismeretek, írásazonosítás.

Képzési jellemzők

Időtartama:

4 félév

Helyszíne:

ZMNE-KLHTK, Budapest, Hungária krt. 9-11.

Költségtérítés díja:

terv szerint Pápa képzési helyen is

90.000 Ft/félév (egyetemi szint),

80.000 Ft/félév (főiskolai szint)

Számonkérés és záróvizsga

A számonkérés módja

Az ismeretek ellenőrzési rendszere az óra- és vizsgatervben előírt félévközi értékelések megszerzéséből, vizsgák (kollokvium) letételéből, diplomamunka (szakdolgozat) elkészítéséből, valamint záróvizsgából tevődik össze.

A záróvizsgára bocsátás feltételei: A tantervben rögzített követelmények teljesítése, az óra- és vizsgatervben szereplő számonkérések sikeres teljesítése, bírálatra kiadott diplomamunka (szakdolgozat).

A záróvizsga részei: A diplomamunka védeése, kötelező vizsgatantárgyak: személyiséglélektan, írás-mérésztan, -jelentésztan, -elemzésztan.

A jelentkezés módja és feltételei: A jelentkezés formája: jelentkezési lapon. Csatolandó dokumentumok: szakmai önéletrajz, motivációs levél, oklevélmásolat, 4 db C5 méretű boríték saját névre megcímezve és felbélyegezve, megléte esetén grafológiai végzettséget igazoló bizonyítvány másolata.

Érdeklődni lehet, Szakfelelős/ kapcsolattartó: *Prof. Dr. Bolgár Judit*

Farkas László

ZMNE KLHTK Szociológia-Pszichológia Pedagógia

Tanszék

Cím:

1101 Budapest, Hungária krt. 9-11

Tel/fax:

(1) 432-9078 és 30/9941962

E-mail: grafonet@t-online.hu

Honlap: <http://www.zmne.hu> és www.irasanalitika.hu

Jelentkezési határidő: meghirdetés szerint (folyamatos- 2009. márciustól, szeptembertől is)